

Henryk Stawniak

"Doktryna Soboru Watykańskiego II o celach małżeństwa i jej recepcja w Kodeksie Prawa Kanonicznego z roku 1983", Ryszard Sztuchmiller, Lublin 1993 : [recenzja]

Seminare. Poszukiwania naukowe 11, 375-377

1995

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

tody pracy nad sobą z dziedziny psychologii współczesnej, a także z dziedziny życia wewnętrznego, które wiążą się z doświadczeniem wiary. Wiele ostatnio słyszy się o psychoterapii traktowanej jako metoda leczenia nerwic, zaburzeń psychosomatycznych, czy też zaburzeń osobowościowych. Psychoterapia staje się modna. W środkach masowego przekazu niejednokrotnie przekazywane są o niej informacje, a także o samych psychoterapeutach, którzy obiecują wiele, a przede wszystkim szybkie wprowadzenie człowieka do „utraconego raju”. Pojawia się też coraz więcej ofert, które właściwie nie wspólnego z prawdziwą psychoterapią nie mają. „W całym świecie, także i u nas, wzrasta zaufanie do różnych tzw. alternatywnych form oddziaływań leczniczych, nie odwołujących się do farmakoterapii. Niewielu chorych zdaje sobie sprawę z tego, czy te różne odmiany oferowanych pomocy są psychoterapią, czy też tylko się pod nią podszywają” (*Wstęp*, s. 9, 10).

Dobrze więc, że na rynku księgarskim ukazała się publikacja o charakterze popularyzacyjnym pt. *Psychoterapia* prof. dra hab. med. Jerzego Aleksandrowicza – znanego psychoterapeuty. Wymieniona pozycja odpowiada na szereg pytań tak istotnych w psychoterapii traktowanej profesjonalnie. Warto zatem zapoznać się z jej treścią by móc: pozytywnie ustosunkować się do psychoterapii w ogóle, kompetentnie ustosunkować się do wielu nagłaśnianych i reklamowanych ofert, pomóc zainteresowanym w doborze metody leczenia, czy też nawet zaproponować ją w konkretnym przypadku.

Psychoterapia Aleksandrowicza składa się z dziesięciu rozdziałów, które w swej najgłębszej treści dają odpowiedź na następujące pytania: co to jest nerwica i dlaczego tak bardzo utrudnia nam życie; czym jest psychoterapia, a co nie ma z nią nic wspólnego; w jakich chorobach psychoterapia jest skuteczna; czy można wyleczyć się z nerwicy; kto to jest prawdziwy terapeuta; na czy winna polegać współpraca pacjenta z terapeutą i co należy robić, by możliwie jak najefektywniej wykorzystać czas spotkania terapeutycznego; czego należy oczekiwać, jeśli trafi się do „Psychoterapii grupowej”.

Wartość niniejszej publikacji podnosi fakt, iż stanowi ona dla pacjenta formę poradnika, umożliwiającego skuteczne korzystanie z psychoterapii – wybór tego, kto ma leczyć, lepszą orientację w tym, co się dzieje w różnych fazach procesu leczenia, umiejętność oceny wyników, a więc także określenia momentu, w którym można zakończyć psychoterapię. Uzyskanie tych informacji przez pacjenta to niezbędny warunek skutecznej współpracy z psychoterapeutą. Bez tej współpracy właściwie nie ma możliwości zastosowania procesu leczenia. Książka dodatkowo wzbogacona jest o dodatek stanowiący zestaw informacji z zakresu wiedzy psychologicznej. Ważne jest jej przesłanie; nigdy nie jest za późno na leczenie, póki życie trwa, można w nim wiele poprawić i zmienić.

Omawiana książka napisana językiem zrozumiałym i komunikatywnym, zawiera istotne i wartościowe treści w zakresie rozumienia nerwicy i procesu jej leczenia, stanowić może istotną pomoc zarówno dla ludzi poddających się procesowi leczenia, jak i dla ludzi którzy chcą przyjść z pomocą tym pierwszym. Wydaje się, iż stanowić ona może cenne źródło wiedzy w duszpasterskim.

Małgorzata Dąbrowska

Ryszard Sztymiler, *Doktryna Soboru Watykańskiego II o celach małżeństwa i jej recepcja w Kodeksie Prawa Kanonicznego z roku 1983*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 1993, ss. 522.

Międzynarodowy Rok Rodziny obfituje w wielorakie inicjatywy na rzecz małżeństwa i rodziny. Kongresy i sympozja, audycje radiowe i telewizyjne, publikacje prasowe i książkowe. Wśród tych ostatnich należy odnotować pozycję ks. dra R. Sztymilera, autora licznych publikacji zwłaszcza z zakresu prawa małżeńskiego. Prezentowana praca jest rozprawą habilitacyjną przedłożoną na KUL-u. To również miało wpływ na charakter dzieła, jego konstrukcję i metody opracowania. Pozycja ta ma „za zadanie wypełnić poważną lukę we współczesnej kanonistyce i nauce o rodzinie” (s. 16) i ma być „próbą bliższego określenia i analizy współczesnej nauki Kościoła o celach małżeństwa” (s. 13). Autor podkreśla, że nauka o małżeństwie jest oparta na przesłankach wynikających z natury ludzkiej i prawa naturalnego, a więc jest możliwa do przyjęcia przez wszystkich małżonków. Stąd też przedmiotem analiz są istotne cele każdego małżeństwa, a nie tylko małżeństwa katolickiego czy chrześcijańskiego.

Podjęcie tematu o celach małżeństwa wydaje się trafnym wyborem, zwłaszcza w sytuacji podważania doktrynalnej celowości małżeństwa, a także wobec prób zamazywania istoty małżeństwa w ogóle. W sytuacji, w której wszystko ma zależeć od subiektywnego odczucia i arbitralnego ustalenia praw

własnych oraz innych, potrzebna jest praca, która jasno przedstawi Magisterium Kościoła w tym względzie. Rozprawa również wyjaśnia kontrowersje związane z chrześcijańską koncepcją małżeństwa i jego celów. W pracy stosuje się szeroko pojętą metodę historyczno-prawną.

Struktura książki jest następująca: po słowie wstępnym, wykazie skrótów i szerokim wprowadzeniu, rozprawa dzieli się na trzy części, te z kolei na rozdziały, dalej umieszczono wykaz źródeł i opracowań bibliograficznych, następnie umieszczono streszczenia pracy w języku: włoskim, niemieckim i polskim.

W części pierwszej (s. 25–192) przedstawiony został rozwój doktryny Kościoła dotyczącej celów małżeństwa w czasie prac Soboru Watykańskiego II. Omówiono najpierw wnioski, które nadesłano z całego świata, a dotyczące celu małżeństwa (I rozdz.), dalej stronę formalną dyskusji soborowej o małżeństwie (II rozdz.), dokonano analizy ogólnych koncepcji małżeństwa rozpatrywanych na Soborze (III rozdz.), omówiono dyskusję o poszczególnych celach (IV rozdz.) oraz przebieg debat dotyczących kwestii hierarchii celów (V rozdz.).

Prezentacja uchwał Soboru Watykańskiego II odnoszących się do celów małżeństwa i ich analiza stanowi drugą część pracy (s. 193–310). Rozdział I tej części przybliży soborowe spojrzenie na małżeństwo; II rozdz. przedstawia soborową koncepcję celów małżeństwa; III rozdz. omawia poszczególne cele; w IV rozdz. szczegółowej analizie poddano wypowiedzi Soboru odnoszące się do miłości małżeńskiej; V rozdz. podejmuje zagadnienie hierarchii celów, a w VI rozdz. autor dokonuje interpretacji kanonicznej uchwał Vaticanum II dotyczących małżeństwa.

Ostatnia część publikacji (s. 311–460) przedstawia proces formułowania i analizę norm prawnych KPK dotyczących celów małżeństwa oraz konsekwencje przyjęcia nowej koncepcji tych celów. W trzech rozdziałach rozpracowuje autor powyższe treści, prezentując kolejno cele małżeństwa w świetle prac Papieskiej Komisji do Rewizji Kodeksu Prawa Kanonicznego (I), analiza norm kodeksowych (II) i ważniejsze konsekwencje prawnokanoniczne, pastoralne, naukowelegislacyjne (III).

Należy podkreślić, że każdy rozdział i część kończą podsumowania, w których są wyciągane stosowne wnioski. Konkluzje są niejednokrotnie bardzo trafne i oryginalne. Struktura pracy i poszczególnych rozdziałów jest spójna i logiczna. Mimo to, wydaje mi się jednak, że zbyt szeroko zostały potraktowane dwie pierwsze części pracy, kosztem części trzeciej. To prawda, że część pierwsza rozprawy przybliży tendencje i ścieranie się różnych opcji co do koncepcji małżeństwa i jego celów, dlatego pomaga ona właściwie odczytać owoc soborowy dotyczący tej problematyki, to autor, jakby obawiając się zarzutów, że te szerokie analizy ktoś może zakwestionować, wiele razy wyjaśnia, dlaczego to czyni (por. s. 17, 18, 23, 193, 462). Generalnie słuszna jest koncepcja, iż właściwie zinterpretować można dokumenty soboru, oparą się na wnioskach przedsoborowych i dyskusji soborowej, Kodeks zaś w łączności z dokumentami soborowymi. Trzeba docenić i zauważyć pracę autora, który zanalizował tak obszerny i bogaty materiał źródłowy i dokonał jego systematyki. Również trzeba zaznaczyć, że czytelnik może jeszcze znaleźć wiele informacji w licznych i rozbudowanych przypisach.

Bardzo interesujący jest VI rozdział części drugiej (s. 301–310) mówiący o interpretacji kanonicznej uchwał Vaticanum II. Autor nadmienia, iż można przyjąć, że aspekt personalistyczny jest największą nowością zawartą w wykładzie Kościoła na temat małżeństwa i rodziny. Ponadto podkreśla za papieżem Pawłem VI, że charakter personalny Soboru i jego dokumentów nie może być przeciwstawiany charakterowi doktrynalnemu. Wypowiedzi bowiem soborowe o małżeństwie mają bez wątpienia charakter doktrynalny i prawny, choć wymagają prawnej konkretyzacji. Autor proponuje też kilka własnych reguł interpretacyjnych nauki soborowej, które „mogą być użyteczne i inspirujące dla kanoistów i teologów” oraz mogą „przyczynić się do większej obiektywności i jednolitości interpretacyjnej tekstów soborowych” (s. 310).

„Dobro małżonków” w aspekcie celu małżeńskiego wzbudza szczególne zainteresowanie, gdyż jest nowością na kanwie prawa małżeńskiego. Według autora elementy *bonum coniugum* to: małżeńskie pożycie intymne, jedność duchowa, pomoc wzajemna, doskonalenie wzajemne i wzajemne uświęcanie małżonków. Ten ostatni element celu odnosi się tylko do małżeństw chrześcijańskich. Omówienie dyskusji wokół tej kwestii (s. 345–350) i następnie przybliżenie treści odnoszących się do Kodeksu (s. 379–390) dają pewien obraz rozumienia tego pojęcia. W związku z tym tematem może natomiast budzić zdziwienie postawienie hipotezy, że pojęcie „dobro małżonków” ma zakres szerszy

niż dawne cele drugorzędne (s. 20). Kanoniści już wkrótce po promulgacji Kodeksu w publikacjach jednoznacznie stwierdzili, że pojęcie *bonum coniugum* nie pokrywa się z drugorzędnym celem małżeństwa i ma szerszy zakres.

Na szereg szczegółowych i trafnych pytań, które postawił autor we wprowadzeniu do pracy (s. 19 n), znajduje czytelnik odpowiedź na kartach recenzowanej książki. Trudno mi jednak dociec w świetle wywodów autora, dlaczego daje pierwszeństwo prokreacji przed dobrem małżonków? Wydaje mi się, że za taką właśnie opinią optuje autor, chociaż z analizy przytaczanych dokumentów Kościoła to pierwszeństwo nie wynika. Nie podzielam postulatu, iż do zakresu wiedzy koniecznej należałoby też dołączyć znajomość obowiązku wychowania dzieci (s. 418). Rodzą się bowiem pytania szczegółowe w tej materii: W jakim zakresie? Jaki kierunek wychowania jest właściwy?, Kiedy ktoś to minimum wychowawcze spełnia? itp. Szkoda, że tak skrótowo autor potraktował ważne zagadnienie sprecyzowania, co należy do istotnych elementów małżeństwa w powiązaniu z wykluczeniem celu małżeństwa (s. 427 n). Słuszne jest natomiast stwierdzenie, iż nauka o celach małżeństwa została w nowym prawie częściowo zmieniona.

Te moje wątpliwości, bądź też niepodzielanie zdania autora, nie pomniejsza wartości publikacji. Jest to tylko głos w dyskusji, którą można podejmować nad tak ważnym i trudnym tematem. Reasumując pracę ks. dra R. Szytchmiera, należy podkreślić jeszcze bogatą literaturę przedmiotu w większości obcojęzyczną. Nadto książka jest bardzo starannie wydana, czyta się ją z przyjemnością. Tą wartością pracę należy polecić kanonistom, duszpasterzom, a także małżonkom. Gratulując powyższej pozycji należy życzyć autorowi dalszych sukcesów na polu naukowo-dydaktycznym.

ks. Henryk Stawniak SDB

Ks. Wojciech Góralski, ks. Witold Adamczewski SJ, *Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską z 28 lipca 1993 r.*, Płock 1994, ss. 231.

Podpisany 28 lipca 1993 roku w Warszawie przez nuncjusza apostolskiego arcybiskupa J. Kowalczyka i ministra spraw zagranicznych RP K. Skubiszewskiego konkordat stanowił doniosły akt, mocą którego Kościół katolicki i Państwo Polskie, dwie społeczności niezależne i autonomiczne, dokonały – na płaszczyźnie międzynarodowej – uregulowania wzajemnych relacji. Wydawało się, że droga ratyfikacyjna będzie przebiegała bez szczególnych trudności. Tymczasem Sejm RP na 24 posiedzeniu – 30 czerwca i 1 lipca 1994 roku – podpisanej przed rokiem umowy ani nie odrzucił (choć za odrzuceniem projektu ustawy o ratyfikacji konkordatu w pierwszym czytaniu głosowało aż 111 posłów przy 202 głosach przeciwnych i 75 wstrzymujących się), ani nie przyjął. Oznacza to, iż konkordat został tymczasowo zawieszony. Jest to – jak nazwał ten fakt ks. prof. W. Góralski („Niedziela”, 1994, nr 33) – „wykrętna decyzja”. W drugim dniu posiedzenia Sejm w powziętej uchwale – skierował projekt ustawy ratyfikacyjnej do powołanej Komisji Nadzwyczajnej, która najpóźniej do końca stycznia 1995 r. ma ocenić skutki prawne konkordatu w świetle obowiązującej Konstytucji i ustaw, najpóźniej zaś w dwa miesiące po uchwaleniu projektu nowej Konstytucji – zgodność z nią konkordatu. Zakończenie prac Komisji powinno nastąpić po referendum konstytucyjnym, ale nie później niż do 31 grudnia 1995 r. Powyższy harmonogram pracy ratyfikacyjnej zaskoczył wszystkich zwolenników i oponentów konkordatu. Wiele bowiem kontrowersji i nieporozumień zostało już uprzednio wyjaśnionych. Tematyka konkordatowa od dłuższego czasu była przedmiotem licznych publikacji prasowych, przedmiotem sympozjów organizowanych przez różne instytucje i organizacje społeczne tak kościelne, jak i państwowe. Wydawało się, że to wszystko sprzyja pogłębieniu wiedzy o konkordacie jako specyficznej umowie międzynarodowej i pozwoli ostatecznie doprowadzić do ratyfikacji.

W tym klimacie dyskusji i przybliżania 29 artykułów konkordatu powstała książka autorstwa księży W. Góralskiego i W. Adamczewskiego. Autorzy dokonali zwięzłej prezentacji regulacji prawnej zawartej w dokumencie z 28 lipca 1993 r. Praca, po *Słowie wstępnym* Zygmunta Kamińskiego, biskupa płockiego i przewodniczącego Komisji Prawnej Konferencji Episkopatu Polski i po wprowadzeniu autorów, zawiera według systematyki samej umowy poszczególne zagadnienia ujęte w 20 syntetycznych rozdziałów (s. 19–142). Właściwa część opracowania została uzupełniona dziesięcioma aneksami zawierającymi w pierwszym rzędzie tekst w językach: polskim i włoskim (s. 145–165), teksty dokumentów „okołokonkordatowych” (s. 167–186), a także związane z tą umową wykazy osób i kalen-